

Text bol publikovaný in: Oláh, M. a kol. *Sociálna práca v praxi*. Bratislava 2016, ISBN 978-80-8132-039-2

7 SOCIÁLNA PRÁCA V MARGINALIZOVANÝCH RÓMSKÝCH KOMUNITÁCH

Mgr. Jurina Rusnáková, PhD. – PhDr. Peter Pollák, PhD.

Rómovia patria medzi najväčšie európske etnické menšiny. V Európe žijú už od stredoveku a ich počet sa odhaduje na desať až dvanásť miliónov ľudí, z toho odhadom 6 miliónov žije v krajinách Európskej únie. Presnejší odhad je problematický, pretože európska rómska populácia je vysoko heterogénna a člení sa na mnohé skupiny a podskupiny, ktoré sa od seba odlišujú tak výzorom, ako aj spôsobom života a pomenovaním (pojem Rómovia zahŕňa mnoho skupín, napr. kočovníci, Aškali, Sinti, Vatrasi, Kalderasi, Manuša, Vlachi, Rumungri, Boyáš a iné).

Slovenská republika patrí medzi európske krajiny s najvyšším absolútnym počtom, ale aj relatívnym podielom Rómov. Najstaršie správy o živote a pobyte Rómov na Slovensku siahajú do 14. storočia, kedy v roku 1322 spišskonovoveský - iglovský richtár **Ján Kunch** uviedol, že „Cigáni“ sa potulujú v okolitých lesoch. Zmienka o nich z tohto

obdobia sa nachádza aj v kronike obce Smižany (Fabianová, 2003). Od ostatných obyvateľov Slovenska sa Rómovia odlišujú svojim pôvodom, historickým vývojom, tradíciami, jazykom, ale aj antropologickými znakmi (napr. farba pokožky).

Pravlastťou Rómov je India. Koncom 18. storočia bol pôvod Rómov „dokázaný“ antropologickými, filologickými a inými výskumami - za všetkých bádateľov spomeňme **Grellmanna, Rudigera a Marsdena**. Ďalší jazykovedec, **August Friedrich Pott**, v prvej polovici 19. storočia dokázal, že **rómčina je jazykom novoindickým**. Dnes môžeme s určitosťou povedať, že **pravlastťou dnešných Rómov bola severozápadná India – územie Pandžabu**, kde jednotlivé skupiny žili nomádskeho spôsobom života. Najnovšie bádanie sa zhoduje v tom názore, že

Rómovia patrili k pôvodnému drávidskému obyvateľstvu Indie. Svedčia o tom bežné sanskritské slová, ktoré sú súčasťou slovnej zásoby rómskeho jazyka (Cangár, 2003). Rómovia Indiu opúšťali vo viacerých vlnách, **najviac v priebehu 9. a 10. storočia**. Jednotlivé skupiny prechádzali cez Perziu, Arméniu a Malú Áziu. Prvou písomnou historicky doloženou správou o Rómoch v Európe je zápis mnícha **v kláštore Athos z 11. storočia**, v ktorom je zmienka o ľuďoch nazývaných „Asinan“. Ich pomenovanie vychádzalo z ich domnelého egyptského pôvodu (Egyptanos – Gypsies, Gitanos). Na Balkáne ich pomenovali Athinganoi – Atsinganos, z čoho vznikla druhá veľká skupina ich pomenovaní Zingaro, Tsigane, Zigeuner, Cigáni. Všetky tieto pomenovania však Rómovia dostali od majoritnej spoločnosti a do dnes ich považujú za hanlivé. Sami používali a stále používajú pomenovanie Róm (rómsky človek). **Pre používanie tohto termínu sa rozhodla v roku**

1971 Medzinárodná rómska únia/International Romani Union (IRU) na svojom prvom kongrese. Pri tej istej príležitosti bol stanovený Medzinárodný deň Rómov na ôsmeho apríla, rómska hymna (Gelem, gelem) a rómska vlajka (modro-zelená s červeným vozovým kolesom uprostred).

Rómska populácia je veľmi rôznorodá a to z rôznych hľadísk (sociálno-ekonomické, vnútroetnické, regionálne rozdiely, atď.), no pre veľkú časť z nej platí, že čelí vysokému riziku chudoby a sociálneho vylúčenia. Sociálna práca disponuje prístupmi, ktoré sú zamerané na etnické menšiny a marginalizované skupiny.

7.1 Teoretické východiská pre sociálnu prácu v rómskych marginalizovaných komunitách

Skôr ako sa budeme venovať sociálnej práci v rómskych marginalizovaných komunitách, považujeme za dôležité pripomenúť niekoľko faktov o Rómoch na Slovensku a charakterizovať základné pojmy, ktoré sú pre zvolenú tému dôležité.

7.1.1 Rómska populácia na Slovensku

V sčítaní ľudu domov a bytov z roku 2011 sa k rómskej národnosti prihlásilo 105 738 osôb (2% z celkového počtu obyvateľov SR), no tento údaj je vzhľadom k reálnemu počtu

Rómov značne podhodnotený. Najkomplexnejšiu databázu údajov o rómskych osídleniach a o ich obyvateľoch nám poskytuje Atlas rómskych komunít na Slovensku 2013 (Mušinka a kol., 2014)¹. Ide o v poradí druhé takéto mapovanie (prvé bolo publikované v roku 2004²) a podľa jeho výsledkov žije na Slovensku odhadom 402 840 Rómov v rôznych typoch etnicky homogénnych sídelných koncentrácií (podrobnejšie v nasledujúcej časti kapitoly) a rozptýlene medzi majoritným obyvateľstvom. Odlišnosti vo výsledkoch oficiálnych štatistík a mapovania rómskych komunít sú dôsledkom rozdielneho metodologického prístupu. Kým oficiálne štatistiky sú založené na sebedeklarácii národnostnej príslušnosti, mapovanie rómskych komunít vychádzalo z odhadu počtu Rómov v obciach a mestách získaného od zástupcov samospráv.

Vo väčšine odborných textov o Rómoch je zdôrazňovaný fakt, že rómska populácia je vysoko heterogénna. Ako uvádza Rosinský (2006, s.15): *„Róm je súhrnný názov pre mnoho etnických skupín, ktoré majú spoločný indický pôvod, jazyk a mnoho spoločných kultúrnych rysov.“*

Pri práci s obyvateľmi rómskych komunít je nevyhnutné, uvedomovať si, akceptovať a zohľadňovať rôznorodosť Rómov, pretože rozdiely medzi rómskymi skupinami a lokálnymi spoločenstvami sú evidentné a významné.

¹ Dostupný na internetovej stránke Splnomocnenca Vlády SR pre rómske komunity: http://www.minv.sk/?atlas_2013

² Radičová a kol. 2004. Atlas rómskych komunít na Slovensku.

„Boj“ proti stereotypom (zovšeobecňovaniu), predsudkom a diskriminácii je jednou z úloh sociálnych pracovníkov, zvlášť ak pracujú s klientmi prislúchajúcimi k skupine, ktorá je obeťou stereotypizácie – v našom prípade ide o rómskych klientov. Aj preto je znalosť základnej diferenciácie rómskeho etnika jedným z predpokladov dobrej práce s touto cieľovou skupinou. Aj s týmito vedomosťami však treba narábať opatrne a s vedomím, že prinášajú určitú mieru zovšeobecnenia.

Vychádzajúc z odbornej literatúry, predstavíme si v nasledujúcom texte delenie podľa dvoch najviac využívaných kritérií – ide o **subetnickú diferenciáciu** (vnútroetnického delenia) a **diferenciáciu na základe miery priestorovej integrácie** rómskej komunity vo vzťahu k obci alebo k mestu. Nasledovný výpočet rómskych skupín (najmä v rámci subetnickej diferenciácie) nie je úplný, preto čitateľovi odporúčame nahliadnúť aj do ďalších publikácií, ktoré sa tejto téme venujú.³

Subetnická diferenciácia (delenie v rámci jedného etnika)

Z hľadiska subetnickej diferenciácie počtom najvýznamnejšiu skupinu na Slovensku zastupujú **Rumungro Rómovia** (Servike Roma, Slovenske Roma - Slovenskí Rómovia) – tradične usídlení. Prvé správy o ich príchode na územie Slovenska pochádzajú zo 14-teho storočia. Od nich sa odlišujú **Olašskí Rómovia** (Vlachike Roma) tak spôsobom života, ako aj antropologickými znakmi - majú svetlejšiu pleť, vlasy, oči. Na územie Slovenska prišli po zrušení otroctva z oblastí dnešného Rumunska (Valašsko) a Moldavska, čo je badateľné aj na ich jazyku a tiež na ich pomenovaní - „Vlachiko Rom - Valašský

³ Napr. Jakoubek, M. (2005); Lehoczka, L. (2006); Rosinský, R. (2006)

Róm“. Podľa odhadov Atlasu rómskych komunít na Slovensku 2013 (Mušinka a kol., 2014) nepresahuje percentuálny podiel Olašských Rómov 4 % z celkového počtu Rómov žijúcich na Slovensku. Dodnes tieto dve skupiny navzájom komunikujú len málo, dokonca Olašskí Rómovia sa prezentujú v tomto dichotomickom vzťahu ako jediní „praví“ Rómovia a tvoria uzavreté skupiny, ktoré si na rozdiel od Rumungro, zachovali mnohé z pôvodných spôsobov a zvyklostí, vrátane spôsobov obživy.

Jednotlivým etnickým podskupinám zodpovedá aj jazyková diferenciácia. *„S Rumungrami, ktorí hovoria celkom iným dialektom ako my, Olaši, spolu po rómsky veľmi nekomunikujeme, pretože my ich dialektu rozumieme, ale oni nám rozumejú len veľmi ťažko. Ich reč je nečistá, nakoľko má veľa slovenských slov a náš dialekt toto nepozná....“* (Stojka, Pivoň., 2003, s. 53) Jazyk Rumungro Rómov je vnútorne rozdelený do niekoľkých dialektov (východoslovenský, stredoslovenský, západoslovenský, maďarský).

Najmenšiu skupinu tvoria **Sinti – nemeckí Rómovia**, v ktorých jazyku sú evidentné germanizmy.

V nasledujúcej časti tejto kapitoly si predstavíme delenie rómskych komunít.

7.1.2 Rómska komunita ako objekt sociálnej práce

Pojem **rómska komunita**⁴, sa v našom jazyku udomácnil a je využívaný na označenie geograficky vymedzených osídlení obývaných Rómami. Okrem neho sa v rôznych zdrojoch (využívajú ich odborníci, ale aj médiá, úradníci a politické dokumenty) môžeme stretnúť s označením **rómska marginalizovaná komunita (MRK)**. V tomto prípade ide o okrajové časti obcí a miest, ktoré vykazujú známky chudoby a sociálneho vylúčenia a sú obývané Rómami. Presnejšie jednotné vymedzenie MRK nemáme, aj keď existujú viaceré definície, ktoré boli využité pre rôzne projekty a programy (na ich základe boli do projektov zaraďované komunity, ktoré spĺňali kritériá stanovené definíciou – napr. počet obyvateľov na jedno obydlie, počet obyvateľov na jednu komunitu, infraštruktúrna vybavenosť komunity, atď.).

Z ostatných pomenovaní sú najviac používané: **rómske osídlenie, rómska osada, rómske ghetto**. V zásade všetky nesú spoločnú charakteristiku – geografické vymedzenie. Teda sú pomenovaním geograficky vymedzenej lokality, ktorú obývajú predovšetkým Rómovia.

⁴ Jedným zo zdrojov pre definíciu **rómskej komunity** je Atlas rómskych komunít na Slovensku (Radičová a kol., 2004). Podľa neho je za rómsku komunitu považovaná „...každá skupina ľudí, ktorú majorita subjektívne definuje ako Rómov na základe antropologických znakov, kultúrnej príslušnosti, spôsobu života – životného štýlu, životného priestoru a rovnako subjektívne vníma túto skupinu ako odlišnú, a to v pozitívnom aj v negatívnom zmysle.“ Táto definícia, okrem teritoriálneho vymedzenia a etnickej príslušnosti, akcentuje kultúrnu príslušnosť, životný štýl obyvateľov rómskych komunít tak, ako ich vníma majorita. Ide teda o vymedzenie rómskych komunít bez vedomia a odobrenia ich obyvateľmi.

V etnicky homogénnych koncentráciách žije podľa Atlasu rómskych komunit 2013 (Mušinka a kol., 2014) približne 53,5% zo všetkých Rómov, zvyšok žije rozptýlene medzi majoritným obyvateľstvom, teda v etnicky zmiešaných susedstvách.

Tabuľka 1 Definícia pojmov

Za **rómske osídlenie** je považovaný akýkoľvek súbor sídel na určitom území, ktoré obývajú Rómovia (bez ohľadu na jeho veľkosť, lokalizáciu a životné podmienky v ňom). **Rómskou osadou** najčastejšie označujeme vidiecke osídlenie, ktoré je lokalizované na okraji alebo mimo obce. Toto pomenovanie sa často spája s nepriaznivými životnými podmienkami (nedostatočné infraštruktúrne vybavenie, slabá kvalita a vybavenosť obydlií, vysoká nezamestnanosť atď.). Je to pojem, ktorý je využívaný aj samotnými Rómami a má svoj ekvivalent v rómskom jazyku - romano gav. Podobne aj **rómske ghetto** je priestorovo vymedzená (najčastejšie okrajová) časť urbanistického celku – mesta, obývaná prevažne Rómami s nízkym socio-ekonomickým postavením. V súvislosti s pojmami rómska osada a rómske ghetto hovoríme o **segregácii**, teda o vyčleňovaní do priestorovo ohraničených enkláv⁵ spojenom s obmedzením interakcie s ostatným obyvateľstvom obce/mesta a so sťaženým prístupom k službám a k participácii na verejnom živote. Za najhoršiu je označovaná situácia práve tej časti rómskej populácie, ktorá žije v segregovaných osadách.

⁵ Enkláva: kompaktné etnické osídlenie v prostredí iného etnika, ktoré ho úplne obkolesuje.

Vzhľadom k tomu, že pomenovanie **rómska komunita** je využívané najviac, i keď nie vždy vhodne (za nevhodné ho považujeme napríklad, ak je použité na označenie celej rómskej populácie v krajine), budeme mu venovať pozornosť aj na tomto mieste.

Napriek tomu, že koncept komunity je v spoločenských vedách pomerne často tematizovaný, nie je k dispozícii jeho jednoznačné vymedzenie. Definovaniu komunity sa venujú viacerí autori, napr. Hartl (1997), Tokárová (2003), Baumann (2006), a iní.

Za všetky, spomeňme vymedzenie komunity, ako ho uvádzajú autori Mattessich, Monsey, Roy (In: Matoušek, 2003, s. 253) *„Ľudia, ktorí žijú v geograficky definovanej oblasti a medzi ktorými existujú vzájomné sociálne väzby (v zmysle príbuzenstva, priateľstva a známosti geografickej oblasti, tiež v zmysle účasti na aktivitách komunity a niektorých formách ekonomickej výmeny, napr. kupovanie tovaru a služieb, práce pre miestnych zamestnávateľov a pod.), a ktorí sú citovo viazaní k sebe navzájom a k miestu, kde žijú.“*

Vychádzajúc z odbornej literatúry, označuje pojem **rómska komunita** najčastejšie sídelnú komunitu (priestorovo ohraničenú), ktorú obývajú Rómovia (alebo prevažne Rómovia). Je súčasťou obce alebo mesta (teda nemá samostatnú samosprávu), no často je od nej oddelená (priestorom, či nejakou bariérou – napr. potok, železnica atď.), prípadne sa nachádza priamo v obci/v meste (rómska ulica, rómska štvrť...) a tvorí relatívne samostatný socio-kultúrny celok. Obyvateľov takejto komunity spájajú sociálne väzby (príbuzenstvo, susedstvo), podobné životné podmienky,

sociálne a kultúrne normy, pravidlá a tradície, prípadne sociálne problémy. To však neznamená, že je osídlenie homogénne. Každá rómska komunita je (podobne ako ktorákoľvek iná) vnútorne stratifikovaná.

Jedným zo základných východísk sociálnej práce v rómskej komunite (ako aj v každej inej komunite), je jej poznanie. Každá komunita má svoje charakteristiky, ktoré sú vlastné len jej. Je ľahké podľahnúť klamu vonkajšej podobnosti segregovaných rómskych osád (vysoký počet obydľí na relatívne malom priestore, nevyhovujúce životné podmienky...), no na základe vlastných skúseností a informácií sprostredkovaných pomáhajúcimi profesionálmi v „teréne“ vieme, že aj priestorovo blízke osady sú niekedy veľmi rozdielne. Preto znalosť problémov – spoločných aj individuálnych, potenciálu komunity, životných podmienok, hodnôt, lokálnych spoločenských noriem a kultúrnych tradícií, je pre sociálnu prácu nevyhnutná. Orientácia vo vzťahoch v komunite je dôležitá pre budovanie sietí pomoci a spolupráce (ako ukazujú antropologické výskumy v niektorých rómskych osadách je veľmi dôležitá príslušnosť k rodu a od nej sa môže odvíjať aj výber ľudí, s ktorými bude klient ochotný spolupracovať).

Tabuľka 2 Výpoveď terénnej sociálnej pracovníčky v rómskej komunite

Moji asistenti boli z komunity, kde som pracovala. V začiatkoch sa zdalo, že mi budú veľkým prínosom – hlavne v orientácii v rodinách, vzťahoch, nepísaných pravidlách komunity. No postupne som si uvedomovala, že môžem veriť len tomu čo si sama práce zistím. Moji dvaja

asistenti totiž patrili každý do iného klanu rodiny, takže ma zoznamovali len s klientmi, ktorí boli s nimi príbuzensky zviazaní, a tak ich nepriamo zvyhodňovali. (Mária Lachová)

Preto odporúčame sociálnym pracovníkom zdefinovať si takúto komunitu **ako konkrétne priestorom vymedzené spoločenstvo s konkrétnymi problémami, vzťahmi v rámci komunity aj navonok (tie sú veľmi dôležité), ktorého členmi sú konkrétni ľudia vytvárajúci v komunite rôzne skupiny.**

Pojem rómska komunita je široko uplatňovaný a využíva sa na označenie rôznorodých osídlení (na rôznej socio-ekonomickej úrovni), preto má význam ich rozdelenie.

Najviac využívaným kritériom pre rozdelenie rómskych komunít je ich poloha vo vzťahu k majoritnému obyvateľstvu.

Napríklad Mušinka (2002) delí komunity Rómov podľa lokalizácie k obci na:

- *komunity integrované/rozptýlené* (žijúce rozptýlene medzi ostatným obyvateľstvom – tu je otázne, či je pomenovanie „komunita“ vhodné),
- *samostatné sídelné útvary v rámci obcí* (tzv. „rómske štvrte“ v mestách a obciach),
- *segregované⁶ a úplne segregované komunity.*

⁶ Podľa Mušinku (2002):**Segregované osady:** sídelné útvary, ktoré sú fyzicky oddelené od obce, ale reálne sa nachádzajú v jej blízkosti. Oddeľujúcim prvkom je väčšinou prírodný útvar (najčastejšie potok alebo pole), cesta alebo železničná trať. **Úplne segregované osady:** samostatný urbanistický celok, ktorý je fyzicky oddelený od obce a fakticky tvorí samostatný útvar. Často je od obce vzdialený aj niekoľko kilometrov. V niektorých prípadoch

Delenie rómskych komunít d troch typov – opäť je jeho zdrojom Atlas rómskych komunít na Slovensku 2013 (Mušina a kol., 2014):

- ✓ *Obecné a mestské koncentrácie*: urbanistické celky obývané prevažne Rómami nachádzajúce sa vo vnútri obce alebo mesta (napr. ulice, susedstvá...). Takýchto komunít bolo na Slovensku identifikovaných 246 (v 179-tich obciach) a žije v nich približne 11,5% (46 496 osôb) zo všetkých Rómov.
- ✓ *Koncentrácie na okraji obce alebo mesta*: urbanistické celky situované na okraji obce alebo mesta (bez priestorovej separácie od príbytkov majoritného obyvateľstva) – 324 koncentrácií v 305-tich obciach. Žije v nich spolu 23,6% (95 020 osôb) z celkového počtu Rómov na Slovensku.
- ✓ *Koncentrácie vzdialené od obce alebo mesta (segregované)*: urbanistické celky často aj niekoľko kilometrov vzdialené od „materskej“ obce alebo mesta. Priemerná vzdialenosť od obce je 900 m a najväčšia 7 km. V segregovaných komunitách žije odhadom 18,4% zo všetkých Rómov (73 920 osôb). Atlas rómskych komunít na Slovensku 2013 uvádza, že v priestorovej segregácii sa nachádza 233 rómskych koncentrácií v 195-tich obciach (Mušina a kol., 2014).

nie sú tieto osady napojené ani na dostupné inžinierske siete.

Vo všeobecnosti platí, že čím ďalej sa rómska komunita od obce nachádza, tým nižšia životná úroveň je v nej. „...umiestnenie osídlenia môže naznačiť kvalitu životných podmienok, infraštruktúry a dostupnosť služieb. Z tejto perspektívy je najhoršia situácia v segregovaných osídleniach a zlepšuje sa s mierou priestorovej integrovanosti.“ (Mušinka a kol., 2014)

7.1.2 Sociálna práca v rómskych komunitách – teoretické východiská

Sociálna práca predstavuje teoretické zázemie pre prácu v rómskych komunitách a vo svojich prístupoch aplikuje viaceré teórie (sociologické, psychologické a iné), sumarizuje a kriticky hodnotí rôzne prístupy v práci s menšinami. Pre každého sociálneho pracovníka je dôležité orientovať sa v základných prístupoch a teóriách uplatňovaných v sociálnej práci, tak aby sa dokázal v každom osobitnom prípade rozhodnúť, ktorý prístup (prípadne ich kombináciu) využije.

Na konci 80-tych a začiatkom 90-tych rokov 20-teho storočia sa v sociálnej práci začali presadzovať **anitidiskriminujúce a antiopresívne prístupy**, ktoré boli zamerané proti znevýhodňovaniu a utlačovaniu menšín (opresia - štrukturálne znevýhodnenie určitých skupín). Pre antiopresívne prístupy je podľa Thompsona⁷ charakteristické uplatňovanie troch imperatívov: **spravodlivosť** (práva nesmú byť nikomu obmedzované alebo odopierané), **rovnosť** (sociálna práca sa

⁷ Neil Thompson (1992) je jedným z autorov, ktorí sa pokúsili rozpracovať antiopresívny prístup ako model sociálnej práce.

má zameriavať na rovnosť príležitostí), **spoluúčasť** (zapojenie klientov do plánovania, koordinácie a vyhodnocovania sociálnych služieb; partnerstvo a spoluúčasť pri spolupráci so sociálnym pracovníkom). Štvrtým princípom je **koncept „zmocňovania“**, podľa ktorého majú sociálni pracovníci pomáhať klientom k tomu, aby získali väčšiu moc nad vlastnými životmi. Dôležitá je aj **citlivosť voči klientovej skúsenosti s diskrimináciou, opresiou** (Navrátil, 2001).

Nasledujúca tabuľka ukazuje sumár základných antiopresívnych prístupov uplatňovaných v sociálnej práci.

Tabuľka 3 Prístupy v práci s menšinami

Asimilačný prístup predpokladá deficit v kultúrnom prispôsobení menšiny. Úlohou je pomoc menšine prispôbiť sa.

Liberálny pluralizmus zdôrazňuje princíp rovnakých príležitostí. Jeho kritika vychádza z predpokladu, že rovnaký prístup môže byť pre menšiny nevhodný, pretože potrebujú vyrovnáť šance.

Kultúrny pluralizmus preferuje prijatie kultúrnej rôznorodosti. V jednej spoločnosti môžu spolu existovať viaceré kultúry. Úlohou je ich posilňovanie.

Štrukturalizmus vychádza z predpokladu existencie sociálnych tried v spoločnosti. jednotlivé skupiny v spoločnosti majú rozličné postavenie čo vedie k diskriminácii znevýhodnených skupín. Je potrebné

posilňovať znevýhodnených (tak aby mohli ovplyvňovať spoločenské podmienky a dosahovať vlastné ciele).

Perspektívy minorít (menšinové prístupy) zdôrazňujú potrebu ich zahrnutia do tvorby sociálnych služieb (tie majú byť schopné reagovať na špecifické potreby etnických skupín).

Terapeutická paradigma (SP ako terapeutická pomoc): za hlavný faktor sociálneho fungovania považuje duševnú pohodu, zrelosť človeka. Sociálna práca je chápaná ako individuálna terapeutická intervencia, no nezohľadňuje súvislosti problému (napr. sociálne znevýhodnenie).

Reformná paradigma (SP ako reforma spoločenského prostredia): vychádza z toho, že v spoločnosti sú nerovnosti, znevýhodnené skupiny (za takú sú považovaní aj obyvatelia rómskych marginalizovaných komunit), majú obmedzené možnosti a preto je potrebné reformovať spoločnosť. Chýba tu však potrebná adresnosť a individuálny prístup ku klientovi. *„Jako snad nejzásadnější nedostatek se jeví principiální nepřítomnost snahy o pochopení vlastního klientovho vnímání problému a možného řešení.“* (Navrátil, 2003, s. 199)

Poradenská paradigma (sociálno-právna pomoc): sociálna práca je reakciou na individuálne potreby klienta a zároveň usiluje o zlepšovanie systému sociálnych služieb, tak aby lepšie vyhovovali individuálnym potrebám. Menej si však všíma systémové znevýhodňovanie menšín.

Otázky a úlohy

- Stručne predstavte 3 výskumy o Rómoch na Slovensku realizované v ostatných 10-tich rokoch.
- Vysvetlite koncept sociálneho fungovania a východiská tzv. malých paradigiem v sociálnej práci. Aplikujte na marginalizované rómske komunity.

7.2 Praktické intervencie v rómskych marginalizovaných komunitách

Zo strany štátu možno hovoriť o dvoch typoch intervencie, resp. pomoci:

1. celoplošná, určená všetkým občanom, ktorí pomoc potrebujú,
2. cieleňá pre chudobných obyvateľov rómskych komunít (pripomínáme, že nie pre všetkých Rómov).⁸

V prvom type ide predovšetkým o sociálne zabezpečenie a sociálnu pomoc. V druhom prípade ide o pomoc smerovanú priamo do rómskych marginalizovaných komunít (je deklarovaná vo vládných dokumentoch, napr. výstavba bytov nižšieho štandardu,⁹ budovanie infraštruktúry v rómskych osídleniach, podpora školského a celoživotného vzdelávania, budovanie komunitných centier a iných terénnych sociálnych služieb, a i.).

⁸ Dôležitým pre nastavovanie politik vo vzťahu k Rómom ako k etnickej minorite sa stal rok 1991, kedy boli Rómovia uznaní národnostnou menšinou.

⁹ I keď ani tu sa nerozhoduje na základe etnicity alebo národnosti a o takýto typ bývania môže požiadať každý kto spĺňa podmienky. Prax však dokazuje, že byty nižšieho štandardu sa stavajú najmä pre Rómov.

V roku **1995 vznikol Sekretariát vlády SR pre občanov, ktorí potrebujú osobitnú pomoc, ten sa neskôr transformoval na Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity.** V kompetencii tohto úradu je, okrem iného, pripravovať koncepcie stratégií rozvoja, pomoci a podpory rómskych marginalizovaných komunít. Vládne politiky sú orientované najmä na oblasti:

- **vzdelávania**
- **bývania**
- **zamestnanosti**
- **zdravia**
- **antidiskriminácie**
- **zmierňovania chudoby a sociálneho vylúčenia.**

Do mnohých vládnych programov sa transformovali skúsenosti mimovládnych organizácií (napr. asistent učiteľa, komunitné centrum, terénna sociálna práca, zdravotní asistenti atď.).

7.2.1 Stratégie prístupu k Rómom na Slovensku

V zásade existujú dve základné stratégie prístupu k Rómom.

1. **Etnický prístup:** Prístup k Rómom ako k etnickej menšine, obsahuje najmä programy cielené na podporu národnostného povedomia, etnickej identity, kultúrnych tradícií a podobne. Vníma Rómov ak príslušníkov odlišnej kultúry a preto využíva prístupy, ktoré uľahčujú spolužitie viacerých kultúr v tom istom priestore (multikultúrne prístupy). V prípade, že majú

programy zamerané na etnické skupiny sociálny rozmer, sú časťou odborníkov považované za porušenie pravidla rovného zaobchádzania. Iba sociálne programy, ktoré sú financované zo zahraničia (napr. z Európskych štrukturálnych fondov, zahraničných nadácií...) sa viažu priamo na rómske marginalizované komunity.

2. **Občiansky prístup:** Jeho cieľom je sociálne začlenenie¹⁰ znevýhodnených obyvateľov, medzi ktorých patria aj chudobní Rómovia. Nepozná etnicitu, definuje cieľové skupiny na základe ich životných podmienok a sociálnych potrieb. Takto sú dizajnované národné sociálne programy, ktoré nadväzujú na slovenskú legislatívu. Napriek tomu (pretože podmienky na účasť v programe spĺňajú len chudobní obyvatelia rómskych komunit), existujú programy, ktorých adresátmi sú najmä Rómovia i keď neboli vytvorené len pre Rómov. Takéto programy verejnosť často vníma negatívne a považuje ich za „rómske“.

Tabuľka 4 Výhody a nevýhody prístupov k Rómom

	Výhody	Nevýhody
Etnický prístup	Adresnejšie (a tým efektívnejšie) nastavenie stratégie.	Predpokladá kultúrne a sociálne rozdiely (špecifiká) vyplývajúce z etnickej odlišnosti – to môže posilňovať

¹⁰ Sociálne začlenenie: proces, ktorý predchádza, alebo zamedzuje sociálnemu vylúčeniu. Postupy, ktorých cieľom je začleniť do spoločnosti vylúčených ľudí, tak aby mohli (podľa svojho rozhodnutia) participovať na spoločenskom živote, aby sa mohli v spoločnosti uplatniť.

	<p>Poskytuje priestor na lepšie porozumenie a riešenie špecifických (sociálnych) problémov, ktoré sú spojené s etnicitou (napr. sociálne dôsledky diskriminácie, predsudkov a stereotypov).</p>	<p>stereotypy (napr. Rómovia majú inú kultúru, spôsob života v osadách vyplýva z etnicity...).</p> <p>Spájanie etnicity a sociálnych problémov môže viesť k nebezpečnému a nepravdivému zovšeobecneniu – napr. Rómovia majú sociálne problémy, pretože sú Rómovia.</p>
<p>Občiansky prístup</p>	<p>Programy môžu využívať všetci (bez ohľadu na etnicitu), ktorí ich potrebujú.</p> <p>Jasné oddelenie etnicity od sociálneho znevýhodnenia.</p>	<p>Širšie (menej konkrétne) definovaná cieľová skupina programu.</p> <p>Riziko slabého zastúpenia Rómov v programoch, ktoré síce boli zamerané na túto cieľovú skupinu, no bez uvedenia etnicity.</p> <p>„Nevšímajú“ si problémy a prekážky, ktoré s etnicitou súvisia (napr. etnická diskriminácia).</p>

Jedným z konceptov, ktoré sú zamerané na vyrovnávanie šancí (príležitostí) pre menšiny (najmä etnické) je **afirmatívna akcia**. *„Afirmatívnu akciu ako aktívnu koncepciu preto možno vo všeobecnosti chápať ako akúkoľvek činnosť smerujúcu k odstráneniu diskriminácie a nastoleniu nového nediskriminačného stavu rovnosti. Afirmatívna akcia môže mať za následok výhody, môže však nadobudnúť i podobu kvót alebo zámerov, šírenia informácií, zvyšovania povedomia, snáh o nábor žien alebo menšín v dobrej viere, špeciálnych odborných a školiacich programov, desegregácie škôl či prerozdelenia voličov, čo je iba niekoľko príkladov.“* (Peters,1999, In Jarábik, 2002, s. 224).

O uplatnenie afirmatívnej akcie na Slovensku sa pokúšal Úrad splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity v dokumente *Základné tézy v integrácii rómskych komunit na Slovensku* z roku 2003 a nazval ich **dočasnými vyrovnávacími opatreniami**. No legislatíva na Slovensku nevytvára priaznivé prostredie pre ich uplatňovanie a preto ostávajú len v rovine dokumentov, prípadne programov, ktoré sa nikdy nestali súčasťou legislatívy.

Skúsenosti v oblasti riešenia problémov marginalizovaných rómskych komunit na Slovensku aj v Európe vyústili do stratégie **„komplexného prístupu“**, čo v praxi znamená paralelné riešenie všetkých problémových oblastí (vzdelávanie, bývanie, zamestnanosť, zdravie, boj proti diskriminácii, chudobe a sociálnemu vylúčeniu). To si vyžaduje spoluprácu viacerých pomáhajúcich profesionálov (komunitní pracovníci, pedagógovia a asistenti pedagóga, školskí sociálni

pracovníci, a iní), miestnych politických elít (predstavitelia samosprávy) a štátnej správy. Nezastupiteľnú úlohu zohrávajú mimovládne organizácie, ktoré často prinášajú efektívne „novátorské“ modely pomoci. Ich výhodou je priestor na partnerskú spoluprácu s klientmi, pretože nezastupujú voči nim žiadnu „moc“.

7.2.2 Sociálna práca v marginalizovaných rómskych komunitách – východiská pre prax.

Ako sme už uviedli, práca v rómskej komunite prináša na osobu pomáhajúceho profesionála „špecifické“ nároky. Za dôležité považujeme:

- poznanie rôznorodosti rómskej populácie
- poznanie konkrétnej komunity
- poznatky o chudobe a sociálnom vylúčení a ich vplyve na človeka, rodinu a komunitu
- poznanie seba a svojich postojov ku klientom: odhaľovanie a práca s vlastnými stereotypmi si vyžaduje veľa úsilia.

V Štandardoch terénnej sociálnej práce a terénnej práce v sociálne vylúčených komunitách (Rusnáková In Ondrušková, Pružinská, 2015) sa uvádza „*Rómske marginalizované komunity sú etnicky homogénne a na Slovensku nepoznáme žiadne iné podobné spoločenstvá, neznamená to však, že život v nich je „špecificky“ rómsky.... Je preto otáznne, či pristupovať k rómskym klientom špecificky, pretože sú Rómovia.*“ Schopnosť citlivo narábať s etnicitou klienta je dôležitá – nie vždy má význam a to čo sa na prvý pohľad môže zdať ako prejav

„rómskej kultúry“, môže byť prejavom chudoby a sociálneho vylúčenia. Ak sa sociálny pracovník rozhodne akceptovať klientovu etnicitu a pracovať s ňou, potom by mal prijať riziko, že sa zároveň otvorí stereotypom a predsudkom s ňou súvisiacim.

Odborníci sa zhodujú (a prax ukazuje), že pre obyvateľov marginalizovaných rómskych komunít je najefektívnejšia sociálna práca v ich prirodzenom prostredí. Okrem iných, ponúka tieto výhody:

- Vyhľadáva klientov, ktorí by z vlastnej iniciatívy za sociálnym pracovníkom neprišli.
- Je flexibilnejšia v pracovnom čase aj v ponúkaných službách.
- Sociálny pracovník sa s klientom stretáva v neformálnejšom prostredí, čo napomáha k budovaniu dôvery.
- Sociálny pracovník pozoruje klienta v jeho prirodzenom prostredí (prostredí, v ktorom vznikajú sociálne problémy) a tak vie lepšie porozumieť jeho sociálnemu kontextu.

Práca v rómskej komunite so sebou prináša zvýšené nároky na osobu pracovníka, ktoré vyplývajú z:

- **Prostredia, v ktorom svoju prácu realizuje:** je to prostredie klienta, do ktorého pracovník na začiatku svojho pôsobenia prichádza ako návštevník (to sa časom mení); môže sa ocitnúť v situácii, kedy je potrebná rýchla reakcia – rýchle rozhodnutie; v prostredí sa neustále dejú zmeny (napr. prisťahujú sa noví obyvatelia), ktorým sa pracovník musí prispôsobiť; v prípade segregovaných a extrémne

chudobných komunit, môže ísť o prostredie, ktorému nebude pracovník rozumieť.

- **Pracovnej pozície, ktorú zastáva.** Stáva sa, že požiadavky alebo záujmy verejných inštitúcií sú odlišné od požiadaviek klientov. Napr. terénni sociálni pracovníci sú zamestnancami samosprávy a teda je ich nadriadeným starosta(ka), z čoho môžu prameniť rozpory v záujmoch obce a potrebách klientov. Pracovníci sa tak stávajú nositeľmi zlých správ, vykonávateľmi sankcií v mene obce, atď., tieto úlohy vytvárajú bariéry medzi nimi a ich klientmi. Sociálni pracovníci by sa mali vedieť vyrovnávať s takýmito situáciami – najlepšie je vyhnúť sa im, resp. konať tak, aby sa do nich nedostali. Ak to možné nie je - na prvom mieste je ochrana klienta.
- **Role, ktorú na seba sociálny pracovník berie.** Súvisí s neformálnym prostredím, ktoré kladie zvýšené nároky na udržanie si hraníc medzi sebou a klientom. Zároveň táto rola so sebou nesie riziko prekročovania kompetencií a podľahnutia prosbám klientov, ktoré sú mimo pracovnej náplne a pracovného času.
- **Z cieľovej skupiny, ktorá má skúsenosť so znevýhodňovaním a diskrimináciou.** Pracovník by mal byť otvorený uveriť skúsenosti klienta s diskrimináciou, snažiť sa porozumieť jej dôsledkom na život aj osobnosť klienta. Negatívne skúsenosti klienta sa môžu prejavovať nedôverou voči pracovníkovi a podozrievaniami z neúprimnosti. V takom prípade je najlepším „liekom“ čas a postupné budovanie si vzťahu založeného na úprimnosti.
- **Zo životnej situácie klientov.** Dá sa očakávať, že u klienta bude prítomná nedôvera vo vlastné schopnosti, pasivita a presvedčenie o nemožnosti

pozitívnej zmeny. Toto zvädza k preberaniu zodpovednosti a rozhodovaniu za neho s rizikom straty jeho autonómie. Je preto dôležité poznať výhody konceptu splnomocňovania a využívať tento koncept pri svojej práci.

Veľmi dobré a praktické odporúčania pre sociálnu prácu s Rómami uvádza vo svojej publikácii Navrátil (2003).

Ten istý autor uvádza **6 pilierov sociálnej práce s rómskymi klientmi.**

1. Systematické vedomosti o rómskej menšine.
2. Systematické vedomosti o človeku a spoločnosti.
3. Sebapoznanie.
4. Hodnota a dôstojnosť každého človeka je východisko.
5. Úprava metód a techník bežné používaných v sociálnej práci je účelná.
6. Pozornosť je potrebné venovať jednotlivcovi aj sociálnemu prostrediu.

Otázky, ktoré by si sociálni pracovníci mali pri práci s menšinovým klientom položiť.

- Ako vidí klient svoju životnú situáciu?
- Ktoré požiadavky prostredia sú pre rómskeho klienta náročné na zvládanie v dôsledku jeho kultúrnej odlišnosti a aké problémy z toho pre neho plynú?
- Ktoré požiadavky z prostredia sú pre rómskeho klienta náročné na zvládanie v dôsledku jeho odcudzenia a nedôvery voči majoritnej spoločnosti a aké problémy z toho pre neho plynú?
- Na aké predsudky o svojich telesných a kultúrnych zvláštnostiach rómsky klient naráža a aké problémy z toho pre neho plynú?

- Ku ktorým príležitostiam a možnostiam má rómsky klient sťažený prístup a aké problémy z toho pre neho plynú?
- Má rómsky klient problémy s uplatňovaním svojich prání a požiadaviek a aké problémy z toho pre neho plynú?
- Má rómsky klient psychické alebo vzťahové problémy, ktoré vyplývajú z jeho skúsenosti s menšinovým postavením?
- Vyplývajú z kultúrnych zvláštností, osobnej skúsenosti alebo z menšinovej príslušnosti klienta nejaké prednosti, ktoré by mohli byť zdrojom lepšieho sociálneho fungovania?
- Má životná situácia klienta nejaké ojedinelé, ale dôležité rysy, ktoré je potrebné pri riešení jeho problému zohľadniť?
- Aké informácie, poznatky, služby rómsky klient potrebuje, aby prekonal obmedzenia a využil prednosti, ktoré vyplývajú z jeho životnej situácie? Sú k dispozícii? Čo je potrebné urobiť pre to, aby ich bol klient schopný využiť?
- Zodpovedajú služby, ktoré mu sociálny pracovník môže ponúknuť alebo sprostredkovať, jeho predstavám o pomoci? (Navrátil, 2003).

V praxi sa na Slovensku uplatňujú v prostredí rómskych marginalizovaných komunít predovšetkým dve metódy (resp. formy) sociálnej práce:

- Terénna sociálna práca
- Sociálna práca s komunitou.

7.2.3 Terénna a komunitná sociálna práca v rómskej komunite

V oboch prípadoch ide o prácu v prirodzenom prostredí klienta/klientov, „v teréne“. Pod pojmom **prirodzené prostredie** rozumieme miesto, miesto ktoré klient dôverne pozná a trávi tam veľa času.

Ak je naším klientom Róm žijúci v marginalizovanej komunite – bude s najväčšou pravdepodobnosťou jeho prirodzeným prostredím práve ona. Výhodou práce v prirodzenom prostredí je, že pracovník sa oboznámi aj so sociálnym kontextom klienta, má priestor k tomu, aby porozumel, ako môže život v chudobnej a sociálne vylúčenej komunite ovplyvniť konanie človeka. Svoje služby ponúka priamo v prostredí kde problémy existujú a vidí klienta ako sa s nimi vysporadúva. Samozrejme, to má aj svoje riziká, spomenuli sme ich v iných častiach tejto kapitoly.

Dôležité je **priestorové zabezpečenie** sociálnej práce v teréne. Diskusia o význame kancelárie sociálneho pracovníka v rómskej komunite je už dnes uzavretá – kancelária patrí medzi základné podmienky pre realizáciu sociálnej práce v teréne. Poskytuje pracovníkovi aj klientom **bezpečie a súkromie**, keď ho potrebujú (známe sú skúsenosti terénnych sociálnych pracovníkov, ktorí ak nemali kanceláriu, márne hľadali súkromie na rozhovor s klientom); **je stabilným miestom, kde môžu klienti pracovníka nájsť**; je priestorom, kde pracovník **vykonáva niektoré zo svojich úloh** (napr. administratívne úkony, konzultácie s inými odborníkmi atď.).

Názory na umiestnenie kancelárie sociálnych pracovníkov (alebo komunitných centier) v rómskej komunite sa rôznia.¹¹ Často je kancelária sociálneho pracovníka umiestnená v komunitnom centre, ktoré má najmä v segregovaných komunitách osobitný význam. **Komunitné centrum**, plní mnohé funkcie, aj funkciu absentujúceho „verejného priestoru“ (tu sa môžu realizovať verejné zhromaždenia komunity, komunitné plánovanie, stretnutia ku komunitným projektom, atď.). Komunitné centrum, je podľa Matouška (2003): *„Zariadenie poskytujúce ambulantné programy, o ktoré je v miestnej komunite záujem a ktorých cieľom je vzdelávanie, pestovanie záujmov, občianskej svojpomoci, či riešenie určitého problému.“* Zákon o sociálnych službách¹² definuje komunitné centrum ako službu na riešenie nepriaznivej sociálnej situácie fyzickej osoby.

Terénna sociálna práca aj komunitná sociálna práca v komunitnom centre sú v kompetencii obcí a patria medzi základné formy sociálnych služieb¹³.

Obe služby sú:

¹¹ Zástancovia kancelárie priamo v komunite argumentujú dostupnosťou služby (najmä v prípade osád, ktoré sú od obce vzdialené aj niekoľko kilometrov). Odporcovia tvrdia, že umiestňovaním služieb v segregovanej komunite sa podporuje segregácia jej obyvateľov (čím viac služieb je v komunite, tým menej dôvodov/príležitostí majú obyvatelia na vstup do iného prostredia).

¹² Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.

¹³ Medzi základné formy sociálnych služieb patria terénne, ambulantné a pobytové.

- **metódami sociálnej práce¹⁴**
- **poskytované v prirodzenom prostredí klienta**
- **zamerané na zmierňovanie sociálneho vylúčenia alebo jeho prevenciu**
- **nástrojmi na riešenie sociálnych problémov.**

V nasledujúcej tabuľke nájde čitateľ základné odlišnosti medzi terénnou a komunitnou sociálnou prácou v rómskej komunite.

Tabuľka 5 Čo odlišuje TSP a KSP

	TSP	KSP
Cieľová skupina/klient	Jednotlivec a jeho rodina	Komunita alebo časť komunity so spoločným problémom
Používané metódy	SP s jednotlivcom (najčastejšie rozhovor).	SP s komunitou (projektovanie, vyjednávanie, zastupovanie komunity, komunitné plánovanie...).
Ciele	Riešenie konkrétneho problému klienta.	Rozvoj, posilňovanie komunity, riešenie problémov týkajúcich sa komunity alebo jej časti.

¹⁴ Niektorí autori označujú terénnu sociálnu prácu ako prístup, formu sociálnej práce.

Informácie, s ktorými SP pracuje	Dôverné informácie o klientovi.	Všeobecné informácie o komunite.
Výsledok	Vyriešenie (zmiernenie) konkrétneho problému klienta.	Postupné odstraňovanie negatívnych javov v komunite, podpora jej rozvoja a sebestačnosti.

Zrejmé je, že terénna sociálna práca a komunitná sociálna práca nie sú totožné, i keď sa často krát prelínajú. Komunitná sociálna práca v literatúre uvádzaná ako jedna z metód sociálnej práce, rieši predovšetkým problémy komunity. „Je zameraná na konkrétne životné situácie v určitých územných celkoch.“ (Strieženec, 2005, s. 85) Môže využívať aj metódy sociálnej práce s jednotlivcom a skupinou. Terénna sociálna práca pracuje najmä s jednotlivcom a s jeho rodinou, ten je však súčasťou komunity (v ktorej sa pohybuje aj pracovník), preto je potrebné zohľadňovať aj jeho sociálne prostredie. Zjednodušene povedané, človek je súčasťou komunity a komunita je zložená z jednotlivcov.

Asi najplastickejší obraz o týchto službách nám dá prehľad aktivít a metód, ktoré pracovníci najčastejšie využívajú.

- **Poradenstvo v rôznych oblastiach (zamestnanie, vzdelávanie, zabezpečenie základných životných potrieb, zdravia, financií)**

- **Uľahčovanie komunikácie medzi klientom a inými subjektami**
- **Sprevádzanie klienta.**

Okrem toho, časť pracovného času terénneho pracovníka zaberie administratíva a konzultácie s ďalšími spolupracujúcimi organizácia/inštitúciami/odborníkmi.

Nasledujúca tabuľka ukazuje najčastejšie metódy, využívané terénnym pracovníkom – podľa organizácie Človek v tísni, ktorá patrí medzi najväčšie organizácie s terénnymi programami v Čechách a aj na Slovensku.

Tab. 6 Metódy TSP v rómskych komunitách podľa organizácie Človek v tísni

<p>rozhovor s klientom</p> <p>vyjednávanie (v mene klienta, napr. na úradoch)</p> <p>koordináčna činnosť (koordinuje činnosti, do ktorých sa klienti zapájajú)</p> <p>pomoc s listinami</p> <p>sprievod/doprovod (napr. na úrad)</p> <p>konzultácia s odborníkmi</p> <p>kontakt s ďalšími inštitúciami a organizáciami</p>

Komunitná sociálna práca sa systémovo v rómskych komunitách nerealizuje, no v súlade so Zákonom

o sociálnych službách môže obec zriadiť komunitné centrum ako sociálnu službu. Komunitné centrum v rómskej komunite je v ideálnom prípade systém alebo „zastrešenie“ rôznych sociálnych služieb, ktoré sú v komunite poskytované. Často sa však vo svojich službách obmedzuje len na organizovanie voľnočasových aktivít pre deti alebo kultúrnych podujatí. Podľa výsledkov evaluácie komunitných centier (Rosinský, Matulayová, Rusnáková, 2015) pracujú najviac s deťmi, s mládežou (napr. voľnočasové aktivity, doučovanie, atď.) a so seniormi. Záujmová činnosť, preventívne aktivity, doučovanie a poradenstvo patria v komunitných centrách medzi najčastejšie ponúkané služby.

Okrem sociálnych pracovníkov poskytujú svoje služby v rómskych komunitách asistenti osvedy zdravia, asistenti učiteľa.

Otázky a úlohy

- Posúďte v seminárnej práci svoje kompetencie pre vykonávanie terénnej alebo komunitnej sociálnej práce v rómskej marginalitovanej komunite.
- Akými vedomosťami má podľa vás disponovať sociálny pracovník v rómskej komunite?

Prípadová štúdia

Nízkoprahové denné centrum pre deti a rodinu v obci XY¹⁵

V obci žije 2 285 rómskych obyvateľov. V roku 2008 zakúpila cirkevná organizácia starý rodinný dom, v ktorom zriadila Nízkoprahové denné centrum pre deti a rodinu, v zmysle § 33, zákona 448 / 2008 Z. z. Zariadenie je zapísané v registri zariadení poskytujúcich sociálne služby na príslušnom VÚC.

V centre sa v zmysle zákona o sociálnych službách:

a) poskytuje:

- *sociálne poradenstvo*
- *pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov*

b) utvárajú podmienky na

¹⁵ Vypracované podľa bakalárskej práce Ivany Kolaciakovej (2011).

- *poskytovanie nevyhnutného ošatenia a obuvi*
- *záujmovú činnosť pre deti a mládež*

Klienti a aktivity

- *rómska mládež*: voľnočasové aktivity, športové aktivity (stolný tenis, futbal), umelecké aktivity (výtvarná výchova), kultúrne aktivity (návšteva divadla) kurz pomocná gazdinka, osvetové aktivity (prednášky a diskusie), duchovné cvičenia,

- *rodičia*: duchovné cvičenia, sociálne poradenstvo, terénna sociálna práca, osвета, zdravotnícka služba.

Centrum sa svojou činnosťou dotýka všetkých oblastí života miestnej komunity, napomáha celkovému rozvoju na nábožensko-mravných základoch. Snahou je, napomôcť skvalitneniu života hlavne detí a mladých. Venuje sa predovšetkým výchove, ale poskytuje aj iné sociálne služby a realizuje opatrenia zamerané na prevenciu sociálno-patologických javov.

Literatúra

1. BAUMANN, Zygmunt. 2006. Komunita. Bratislava: Vydavateľstvo spolku slovenských spisovateľov, 2006. ISBN 8080612250
2. CANGÁR, J. 2003. *Ľudia z rodiny Rómov*. Nové Zámky : Crocus, 2003. ISBN 80-88992-42-7
3. FABIANOVÁ, V. 2003. Fragmenty z dejín Rómov v obecnej kronike v Smižanoch podľa Matúša Pajdušáka. In *Romano džaniben - zborník romistických štúdií*. roč. 9 (6.2003), s.84-95. ISSN 1210-8545.
4. HARTL, Pavel. 1997. *Komunita občanská a komunita terapeutická*. Praha: Slon, 1997. ISBN 80-85850-45-1
5. JAKOUBEK, Marek. 2005. *Romové, koniec (ne)jedného mýtu*. Praha: SOCIOKLUB, 2005. ISBN 80-86140-21-0
6. JARÁBIK, Bálázs. 2002. Koncepcia afirmatívnej akcie. In: *Čačipen pal o Roma*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2002. ISBN 80-88935-41-5
7. KOLACIAKOVÁ, Ivana. *Sociálna práca v obci – bakalárska prác*. UKF v Nitre FSVaZ VVaPC v Spišskej Novej Vsi, 2001.
8. LEHOČKÁ, L. 2006. *Kultúrna identita Rómov (teoreticko-empirická analýza vybraných okruhov)*. Nitra: UKF, 2006. ISBN 80-8050-945-X
9. MATOUŠEK, Oldřich a kol. 2003. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 9788073675028
10. MATOUŠEK, Oldřich a kol. 2001. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80 -7178-473-7
11. MUŠINKA, Alexander. 2002. Bývanie Rómov. In: *Čačipen pal o Roma*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2002. 840 s. ISBN 80-88935-41-5
12. MUŠINKA, Alexander. 2015. *Atlas rómskych komunit na Slovensku 2013*. Bratislava: UNDP, 2014. ISBN 978-80-89263-18-9
13. NAVRÁTIL, Pavel. 2001. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman, 2001. ISBN 80-903070-0-0.
14. NAVRÁTIL, Pavel. 2003. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-741-8
15. RADÍČOVÁ, Iveta a kol. 2004. *Atlas rómskych komunit na Slovensku 2004*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2004. ISBN 80-88991-27-7
16. ROSINSKÝ, Rastislav. 2006. *Čhavale romale alebo motivácia rómskych žiakov k učeníu*. Nitra: UKF, Nitra, 2006. ISBN 9788080509552
17. ROSINSKÝ, Rastislav, MATULAYOVÁ, Tatiana, RUSNÁKOVÁ, Jurina. 2015. *Evaluačná správa. Národný projekt Komunitné centrá*. Bratislava: IA MPSVR SR

18. RUSNÁKOVÁ, Jurina 2015. Niekoľko poznámok k terénnej sociálnej práci a terénnej práci v marginalizovanej rómskej komunite. In: Ondrušková, E. – Pružinská, J. *Štandardy terénnej sociálnej práce v terénnej práci v sociálne vylúčených komunitách*. Bratislava: IA MPSVR SR, 2015. ISBN 978-80-970110-2-4
- 19.
20. STOJKA, Peter, PIVOŇ, Rastislav. 2003. *Náš život – Amáro Trajo*. Bratislava: INFOROMA, 2003. ISBN 80-969055-0-3
21. STRIEŽENEC, Štefan. 2006. *Teória a metodológia sociálnej práce*. Trnava: Tripsoft, 2006. ISBN 80-969390-4-1.
23. TOKÁROVÁ, Anna a kol. 2003. *Sociálna práca. Kapitoly z dejín, teórie a metodiky sociálnej práce*. Prešov: Akcent print, 2003. ISBN 80-968367-5-7
24. Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.